

KAPITTEL 4

OBDUKSJON AV FOSTRE OG BARN

– En orientering til foreldre

Åshild Vege og Roger Bjugn

Innledning

Informasjonsbrosjyren du nå leser er laget for at du skal få best mulig informasjon om ulike forhold rundt obduksjon. Brosjyren er en del av en større veileder laget av en nasjonal gruppe hvor bl.a. foreldreorganisasjoner har deltatt. Gruppen som har laget informasjonen vet at du har mistet ditt barn. I mange ulike sammenhenger brukes imidlertid ofte ordene «foster/barn». Vi har derfor valgt å bruke denne betegnelsen gjennomgående i hele veiledningen slik at det skal være samsvar med annen informasjon.

Hvorfor obdusere?

Formålet med en obduksjon er å gi informasjon om sykdom eller misdannelse som kan ha forårsaket døden. I tillegg forsøker man også å vurdere om dette kan påvirke eventuelle framtidige svangerskap. Obduksjonen vil i mange tilfeller være helt nødvendig for å kunne stille en sikker diagnose. Obduksjonen vil også kunne gi ny kunnskap om selve sykdomsprosessen eller andre forhold knyttet til dødsfallet. Det er derfor ønskelig å foreta en obduksjon når et barn dør i mors liv, i forbindelse med fødselen, i spedbarnsalder eller i småbarnsalder.

Hva mener foreldre om obduksjon?

Erfaring fra samtaler med foreldre som har mistet barn, og hvor barnet har blitt obdusert, viser at de ønsker å få så mye informasjon omkring årsak(er) til misdannelse/død som overhodet mulig. Obduksjon av barnet vil bidra til at arbeidet med å kartlegge dødsårsaken(e) blir så fullstendig som mulig. Mange av foreldrene er også opptatt av at undersøkelsen skal komme andre foreldre til gode, og at resultatene av obduksjonen om mulig skal brukes til å forebygge dødsfall.

Hva er en obduksjon?

En obduksjon kan betraktes som et omfattende kirurgisk inngrep. Det gjøres først en utvendig undersøkelse. Deretter tas alle indre organer ut og undersøkes. Det tas så vevsprøver til mikroskopisk undersøkelse. Alt dette gjøres for å se om man kan finne ut hva som har forårsaket døden.

For å undersøke de indre organene, lager man vanligvis et snitt fra halsgrop til skambein. Likeledes åpner man i bakhodet slik at hjernen kan undersøkes. Noen ganger lager man også et snitt på låret for å ta prøve fra lårmuskler. Alt dette gjøres på en slik måte at snittene i minst mulig grad blir synlige etterpå. Det legges stor vekt på at obduksjonen blir utført så skånsomt som mulig, i respekt for barnets egenverdi, slik at barnet blir minst mulig forandret etter undersøkelsen. Dette er viktig for at familien både skal kunne være sammen med barnet og eventuelt stille det selv etter obduksjonen.

Ved obduksjon av de aller minste barna gjør man på samme måte først en utvendig undersøkelse før man tar ut og undersøker de indre organene. Ettersom mange av de indre organene er svært små (noen millimeter), blir hele organet tatt ut for mikroskopisk undersøkelse.

Hva skjer med organene som er undersøkte?

Organene legges tilbake i barnet etter prøveuttak. Unntak fra dette er organer som må forbehandles i spesielle væsker før prøver kan taes, eller ved obduksjon av svært små barn hvor organene er så små at hele organet tas ut for mikroskopisk undersøkelse. Spesielt hjerne og hjerte må ofte forbehandles i spesielle væsker før prøver kan tas. Denne behandlingen tar så lang tid at bisettelse vil finne sted før organene er ferdig undersøkte (hjernen fikseres vanligvis i 4 uker, hjertet i 3–4 dager). Etter endelig undersøkelse og prøveuttak blir disse organene brent, kremert eller gravlagt. Hvilken prosedyre som følges vil avhenge av foreldrenes ønske og hvilken praksis man har på det enkelte sykehus. Undersøkelsen av hjerne og hjerte er viktig for å kunne undersøke om dødsårsaken skyldtes sykdom eller misdannelse i disse organene.

Det er kun prøver som skal undersøkes videre som blir lagret på sykehuset. Vanligvis er det små vevsprøver som brukes til mikroskopiske undersøkelser som blir lagret. Lagringen gjøres bl.a. for å kunne dokumentere hva man har gjort, men også for å ha prøver tilgjengelig når man ved andre obduksjoner har behov for å kunne sammenligne vevsprøver fra ulike barn.

Andre undersøkelser

I forbindelse med obduksjonen kan det være aktuelt å ta vevsvæsker eller mindre vevsbiter til kjemisk, genetisk eller mikrobiologisk (bakterier, virus, sopp) undersøkelse. Det kan også være aktuelt å ta røntgenbilder.

Hvilke lover og regler gjelder?

Obduksjonsvirksomheten er regulert av lov av 9. februar 1973 nr. 6 om transplantasjon, sykehusobduksjon og avgivelse av lik m.m. («transplantasjonsloven») (1). Tilfeller av plutselig uventet død hos levende fødte faller inn under lovverket som regulerer rettsmedisinske obduksjoner (2, 3). Helsevesenet har ansvar for informasjon om obduksjon og oppfølging av foreldre.

Kan jeg se og stelle barnet etter en obduksjon?

Det legges stor vekt på at obduksjonen blir utført så skånsomt som mulig, i respekt for barnets egenverdi, slik at barnet blir minst mulig forandret etter undersøkelsen. Dette er viktig for at familien både skal kunne være sammen med barnet og eventuelt stille det selv etter obduksjonen. I noen tilfeller er det vanskelig å få dette til fordi utseendet av barnet kan være veldig endret, for eksempel hvis det har vært dødt lenge i livmoren før det ble født. I slike tilfeller kan det være hensiktsmessig å snakke med sykehuspersonale eller prest slik at man er godt forberedt hvis man ønsker å se barnet.

Hvem får vite resultatet av obduksjonen?

Resultatet av en sykehusobduksjon sendes til legen/avdelingen som har bedt om obduksjon. Hvis barnet døde hjemme, sendes resultatet til den legen som tok imot barnet da det ble brakt til sykehuset. Foreldrene vil få vite resultatet av obduksjonen og av eventuelle andre undersøkelser ved den ettersamtalen som blir tilbudt av sykehuset. Også i tilfeller av krybbedød vil foreldrene få tilbud om oppfølgings samtale ved det sykehuset hvor barnet ble innlagt. Pårørende kan få utdypende informasjon om obduksjonen ved å henvende seg til den legen som obduserte barnet.

Ved rettsmedisinske undersøkelser blir resultatet av obduksjonen sendt til politiet, som så avgjør hvem som ellers kan få vite hva man fant ved obduksjonen.

I praksis kan pårørende oftest få vite obduksjonsresultatene ved å henvende seg til den legen som obduserte, eller ved å henvende seg til den pasientansvarlige legen ved den sykehusavdelingen hvor barnet var innskrevet.

Resultatet av obduksjonen (dødsårsaken) sendes også til offentlige helseregistre som Dødsårsaksregisteret.

Kan organer brukes til undervisning og forskning?

Slik som lov om sykehusobduksjon med tilhørende forskrift er (1, 4), kan organer som er undersøkt ved obduksjon brukes til undervisning og forskning såfremt pårørende ikke har uttalt seg imot dette. Bruk av humant biologisk materiale fra obduksjoner til forskning er regulert av lov av 21. februar 2003 nr. 12 om biobanker («biobankloven») (5). All forskning må være godkjent av en offentlig, regional etisk komité.

Hvilke foreninger kan man ta kontakt med?

Har du behov for å dele egne erfaringer med andre foreldre som selv har mistet barn, kan du ta kontakt med foreldreforeninger som for eksempel Foreningen «Vi som har et barn for lite» eller Landsforeningen til støtte ved krybbedød. Disse foreningene tilbyr støtte og omsorg i sorgprosessen over barnet du har mistet.

Nyttige adresser

1. Foreningen «Vi som har et barn for lite. Underhauggsveien 18A, 1358 Jar. www.etbarnforlite.no
2. Landsforeningen til støtte ved krybbedød. Arbinsgate 7, 0253 Oslo. <http://www.sids.no>

Litteratur

1. Lov av 9. februar 1973 nr. 6 om transplantasjon, sykehusobduksjon og avgivelse av lik m.m. <http://www.lovdato.no/all/hl-19730209-006.html>
2. Lov av 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven), Kap. 18. Etterforsking, § 228. <http://www.lovdato.no/all/hl-19810522-025.html>
3. Forskrift av 28. juni 1985 nr. 1679 om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen), Kap. 13 Sakkyndig likundersøkelse. <http://www.lovdato.no/fors/sfjdl/sd-19850628-1679.html>
4. Forskrift av 19. mars 2004 nr. 542 om obduksjon m.m. <http://www.lovdato.no/fors/sfjhd/sd-20040319-0542.html>
5. Lov av 21. februar 2003 nr. 12 om biobanker (biobankloven). <http://www.lovdato.no/all/hl-20030221-012.html>